

Krňany - Teletín

635

TELETÍN

VYDALO SDRUŽENÍ MEZI ŘEKAMI

5. července 2014
U kapličky v Teletíně
od 14:00 hod

Tvrz Kročákov nad Teletínem s erby pánů z Nedvězí s tatarskou čapkou, Netvořských z Břízy a rodu Talacků

trženo, tvrzí byla opravdu spousta. Bylo běžné, že ve vesnicích byly dvě i tři, Teletín v tom není žádná výjimka... Dokonce máme z písemných pramenů doloženo, že jednu vesnici drželo osm vladyckých rodů. Neznamenalo to, že by tam stálo osm tvrzí, ale minimálně tam bylo osm velkostatků a ke každému patřily dvě poddanské chalupy. Zemani na tom byli také různě, ti nejchudší byli na úrovni lehce zámožnějších sedláků, až po opravdu zámožné pány, kteří drželi dvě, tři i čtyři vesnice a kteří pak byli schopni si stavět i hrádky nebo hrady, protože bohatli v královské službě. A úplně běžné bylo - zvláště v pokročilém 14. století nebo v době Václava IV. - že zemani vstupovali do služeb nejenom královských, ale i významnějších feudálů, ať světských, nebo církevních. Sloužili klášterům jako úředníci, vojáci nebo jako správci a sloužili třeba i městům, například jako velitelé městské hovořnosti. Někteří ovšem jenom jako zoldníci. To byli profesionální zabijáci, z nichž se potom rekrutovali třeba husitští hejtmani. A to byli opravdu profesionální zoldáci, kteří neměli nic, protože to byli třeba mladší synové, kteří tvrz nepodědili a zmohli se na to, že měli dva pacholky, jakous takous zbroj, koně, meč a teď hledali, kdo je najme do služby. Buď měli štěstí a najal je někdo do vítězné války a oni pak získali nějakou kořist, kterou zpeněžili, najali si větší družinu, za dražší peníze se nechali najmout. Znova zbohatli, když ovšem jejich strana vyhrála, a pak se mohli vrátit a postavit si tvrz a koupit i vesnice. - Anebo naopak zchudli a pak ty rody zanikly úplně. Takto vzniklá drobná střední a drobná šlechta se tedy strašně těžko mapuje. Ale tvrzí bylo na území českého státu tisíce. Tisíce!

TVRZ KROČÁKOV

Historie tvrze Kročákov nad Teletínem

Na základě předběžného povrchového průzkumu, který byl proveden na zbytcích středověké tvrze Kročákov, se podařilo zachytit průběh valů, příkopů, do značné míry pravděpodobný průběh zděného ohrazení a minimálně dva reliktové zděné staveb. Fotografie zachycují i zděná nároží. Dále porostové příznaky dvou dalších roubených staveb nebo staveb lehčí konstrukce, které byly navázané na jednu z těch staveb zděných, a také místo pravděpodobné věžové nebo zděné brány.

Z toho jsem si mohl udělat představu, jak stavby teoreticky vypadaly v té nejjzákladnější podobě. Samozřejmě nemohu vědět, kde byla okna či jak vypadaly lehčí konstrukce, nemohu určit, jestli zděné konstrukce měly jedno nebo dvě patra. Ale mohu vycházet třeba z ikonografických pramenů nebo z analogií jiných výzkumů, případně ze zchovalých stojících staveb. Zhruba se sedmdesátiprocentní pravděpodobností jsem tedy zrekonstruoval možnou obrazovou podobu tvrze na Kročákově nad Teletínem, která by materiálově, to znamená s tím, co z toho máme, měla vzniknout někdy v průběhu 14. století. Budeme schopni vše datovat asi přesněji, jestli se nám podaří udělat základní archeologický výzkum, několik výkopů. Je možné, že se dostaneme i na přelom 13.-14. stol., zatím jsme víceméně šli po povrchu. Takže každopádně existenci tvrze na sklonku nebo v pokročilém 14. století můžeme brát téměř s jistotou.

Kol kolem Teletína po středověkých tvrzích

S historikem Janem Viznerem z Regionálního muzea v Jílovém u Prahy, archeologem a badatelem, jsme se sešli nad nálezy středověkých tvrzí v lokalitách Vysoký Újezd, Nedvězí a Teletín.

Jan Vizner, archeolog, ukázky nálezů, kresby tvrzí / Václav Šmerák, zaznamenal a doplnil fotomateriál / Pavlína Najfusová, grafická úprava

Současný pohled na ostroh lesa, kde stávala na Kročákově pod vrš Máj tvrz Kročákov

tvrzí v místě. V rozhovoru s Janem Viznerem a s využitím jeho přednášky se pokusíme přiblížit význam tvrzí v období středověkého osídlení v oblasti Povltaví a popsat konkrétní nálezy v okruhu obcí Teletín s Teletínskou tvrzí a tvrzí na Kročákově a lokality Vysoký Újezd, Nedvězí, s přesahem do sousedních Netvořic, které tvoří pomyslný kruh kolem údolí nad Vltavou s řadou strategických výhledů do okolní krajiny.

Co ve středověku znamenaly tvrze v menších vsích? Ptali jsme se archeologa Jana Viznera.

Venkovské tvrze byly významným faktorem středověké společnosti, ekonomických a přes jejich zemany společenských vazeb. My víme, proč vznikaly a jak vypadaly. Doba středověku byla nebezpečná, mnohem drsnější, a tudíž kdo měl nějaký majetek, měl potřebu si ho chránit. Ale představa, že tvrz byla vojensky skutečně hájitelný objekt v případě nějakého opravdového konfliktu, je nesmysl. Sloužily spíše k tomu, že například když dva zemani po mši šli do hospody a tam se spolu pohádali, kdo má lepší krávy, oba byli neústupní a jeden druhému vypověděl nepřátelství. Jeden z nich sebral deset pacholků a šel na toho druhého. Na své tvrzí se těm deseti opilým pacholkům třeba i ubránil. Nebo když šlo pět lapků a řeklo si - tady budou mít plné sklepy, tam si užijeme, tak na to opevnění stačilo. Ale už kdyby jel i malý oddíl královského vojska nebo nějaká šlechtická hotovost, tak neměli šanci. To byly maličké objekty, polodřevěné. Existovaly i větší tvrze, rozsáhlejší objekty,

lépe opevněné, ale většinou ono opevnění sloužilo jen k ochraně majetku. Asi tak, jako když si zamykáte dům, aby se vám do něj nedostal běžný zloděj.

Takhle to bylo i s těmi tvrzemi. Pak pochopitelně působila otázka prestiže. Sečteno a pod-

Jan Vizner, archeolog a Dáša Kohoutová ze starého teletínského rodu Heřmanských nad mapou Teletína z roku 1840

Z pohledu výzkumu historie regionu mezi Vltavou a Sázavou od Davle a kláštera na Ostrově po Vysoký Újezd a z hlediska archeologického výzkumu se jedná o takřka neznámou lokalitu, kde se podle ústního podání a záznamů v kronikách tradovalo několik míst, kde měly být středověké tvrze. Při příležitosti 635 let prvního písemného záznamu o obci Teletín a v souvislosti s konáním výstavy středověkých tvrzí v regionu Jana Viznera v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy, kde byla také zmíněna Teletínská tvrz, došlo díky spolupráci se Sdružením Mezi řekami a s potomky starých teletínských rodů Dášou Kohoutovou z rodu Heřmanů, Josefem Fulínem, rodinou Mansfeldovou z Teletína a Václavem Stibůrkem k prvotnímu ohledání možných lokalit středověkých